

Biuletenio tematika ir tema

Energetika, energijos politika ir ekonomika

Biuletenio laidos antraštė, probleminis klausimas

Finansinio raštingumo tendencijos pasaulyje, ES ir Lietuvoje

Esminiai žodžiai

Finansai, finansinis raštingumas, finansinis išsilavinimas, finansiniai įgūdžiai

Serija ir registracijos numeris

V-2025-1

Leidimo data

2025-02-26

Leidimo vieta

Vilnius

Žanras

Analitinė apžvalga Kita

Šaltiniai: kategorijos

- Teisės aktai Politinė komunikacija
 Analitinių centrų kūriniai / leidiniai
 Žiniasklaidos turinys Socialinių tinklų turinys
 Statistiniai duomenys Mokslo darbai
 Metainformaciniai produktai
 Išviešinti slapti / privatūs duomenys

Šaltiniai: nuo - iki

2015 11 01 -
2024 09 24

Šaltiniai: kalbos

- Lietuvių k. Lenkų k.
 Anglų k. Kitos ES kalbos
 Rusų k. Kitos

Citavimui (APA stiliumi)

Nacionalinė biblioteka, Informacijos analitikos skyrius (2025). *Finansinio raštingumo tendencijos pasaulyje, ES ir Lietuvoje* (V-2025-1). Vilnius.

Kontaktiniai duomenys

Informacijos analitikos skyrius; analitika@lnb.lt. Nacionalinė biblioteka, Gedimino pr. 51, 01109 Vilnius.

Turinio apžvalga

Apžvalgoje bendrais bruožais aptariama:

- finansinio raštingumo nauda asmeniui ir valstybei;
- finansinio raštingumo tendencijos pasaulyje, Europos Sąjungoje ir Lietuvoje;
- skirtingų socialinių grupių finansinis išsilavinimas;
- finansinis vaikų ir jaunimo išprusimas bei finansinis švietimas Lietuvoje.

1. Įžanga

Finansinis raštingumas – esminis įgūdis, suteikiantis individams galimybę efektyviau tvarkyti asmeninius finansus, priimti pagrįstus sprendimus dėl taupymo, investavimo, asmens ar šeimos biudžeto planavimo ir skolų valdymo. Šis gebėjimas svarbus ne tik atskiriems asmenims, siekiantiems finansinės nepriklausomybės, bet ir valstybei, nes išprusę bei atsakingi piliečiai prisideda prie ekonomikos stabilumo ir tvaraus augimo. Apskritai finansinis raštingumas skatina atsakingesnę vartojimą, padeda mažinti skurdo riziką ir užsitikrinti geresnę gyvenimo kokybę. Be to, su asmeninių lėšų valdymu susijusios gyventojų žinios daro tiesioginį poveikį šalies ūkio vystymuisi, kadangi pakankamai tokių žinių turinys žmonės dažniau priima racionalius, pasvertus sprendimus, naudingus tiek jiems patiems, tiek jų šeimoms, tiek platesnei visuomenei.

Analitinių apžvalgų archyvas: <https://lnb.lt/istekliai/kiti-istekliai/analitines-apzvalgos>

Cituojant arba naudojant šį šaltinį, nuoroda į Nacionalinę biblioteką yra būtina.
Šioje apžvalgoje pateikiamas turinys nėra oficiali Nacionalinės bibliotekos nuomonė.

LNB / IAS / V / 2025-02-26 / Psl. 1 iš 16
© Nacionalinė biblioteka, 2025 / Слава Україні!

Pasaulyje finansinio raštingumo svarba vis labiau pripažįstama, o valstybės šio įgūdžio ugdymą vis dažniau įtraukia į savo švietimo programas. Išsivysčiusiose šalyse, tokiose kaip Jungtinės Amerikos Valstijos (JAV), Jungtinė Karalystė, Suomija, finansai yra tapę svarbia švietimo dalimi ir tai leidžia jų gyventojams lengviau įveikti finansines krizes, atsakingiau elgtis su pinigais. Tačiau besivystančios šalys šiuo atžvilgiu vis dar patiria iššūkių – finansinio išprusimo lygis dažnoje jų yra itin žemas, o galimybės mokytis finansų valdymo subtilybių ir net pagrindų – ribotos.

Skirtingos socialinės grupės turi nevienodas galimybes įgyti finansinių žinių ir tai daro tiesioginį poveikį jų gyvenimo kokybei. Aukštesnę socioekonominę padėtį užimantys asmenys dažniausiai turi geresnes galimybes pasitobulinti su pinigais susijusias kompetencijas arba pasinaudoti finansų ekspertų paslaugomis. Gyventojai, kurių socioekonominė padėtis prastesnė, neretai patiria sunkumų priimdami finansinius sprendimus, nes jiems stinga tiek atitinkamų žinių, tiek galimybių jų įgyti. Susidaro savotiškas „užburtas ratas“. Labiau pažeidžiamos visuomenės grupės, tokios, kaip menkas pajamas gaunantys žmonės, pagyvenę piliečiai, dažnai yra mažiau įgudę tvarkyti savo išteklius ir tai gali lemti dar didesnį jų finansinį pažeidžiamumą.

Vaikų finansinio raštingumo ugdymas – viena svarbiausių priemonių, užtikrinančių, kad ateities kartos turės pakankamai žinių ir įgūdžių priimti pamatuotus finansinius sprendimus. Ankstyvas šių įgūdžių diegimas gali padėti vaikams suprasti pinigų vertę, taupymo svarbą ir pagrindinius su lėšomis susijusių sprendimų principus. Kryptingas vaikų švietimas leidžia ne tik sumažinti jų pažeidžiamumą ateityje, bet ir skatinti atsakingą vartojimą, finansų planavimą bei investavimo įpročius. Todėl, siekiant užtikrinti tvarų ir racionalų asmeninių finansų valdymą ateityje, būtinas nuoseklus finansinio raštingumo ugdymas nuo ankstyvo amžiaus.

2. Finansinio raštingumo samprata ir nauda

Šiuolaikiniam pasauliui būdinga sparti valstybių ekonomikų raida ir vis sudėtingesnių finansinių produktų plėtra. Šiame kontekste tinkamos finansinės srities žinios sudarytų prielaidas kiekvienam suinteresuotam individui priimti pagrįstus su pinigais susijusius sprendimus, užsitikrinti palankesnę finansinę ateitį ir prisidėti prie šalies ekonominio stabilumo.

Dar 2015 m. Pasaulio ekonomikos forume **priimtas sprendimas prie pagrindinių XXI a. žmogui būtinų įgūdžių priskirti ne tik skaitymo, rašymo ir skaičiavimo gebėjimus, bet ir finansinį raštingumą.**

Europos Sąjunga (ES) finansinį raštingumą laiko vienu svarbiausių švietimo politikos prioritetų, nes šiuo atžvilgiu išprusęs asmuo yra pajėgus priimti adekvatus finansinius sprendimus, sėkmingiau įveikti ekonominius sunkumus ir prisidėti prie savo bei visos šalies gerovės kūrimo. Nors finansinio raštingumo sąvoka gali būti interpretuojama skirtingai, Lietuvoje ir daugelyje kitų valstybių plačiausiai taikoma Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (EBPO) Tarptautinio finansinio švietimo tinklo

Analitinių apžvalgų archyvas: <https://lnb.lt/istekliai/kiti-istekliai/analitines-apzvalgos>

pasiūlytas apibūdinimas: „**Finansinis raštingumas – žinios ir supratimas apie finansus ir finansines rizikas, gebėjimai, motyvacija ir pasitikėjimas savimi taikyti šias žinias ir supratimą**, siekiant priimti įvairiuose finansiniuose kontekstuose veiksmingus sprendimus, didinti asmens ir visuomenės finansinę gerovę bei dalyvavimą ekonominiame gyvenime.“¹

Apskritai finansinis raštingumas apima įvairias žinias ir įgūdžius, leidžiančius asmenims efektyviai valdyti savo finansus. **Tarp pagrindinių finansinio raštingumo komponentų**, galinčių padėti pasiekti maksimalų asmeninių finansų valdymo efektyvumą:²

- **biudžeto sudarymas ir planavimas** – gebėjimas suformuoti asmeninį ar šeimos biudžetą, stebėti pajamas ir išlaidas, nustatyti finansinius tikslus bei planuoti jų įgyvendinimą.
- **Taupymas ir investavimas** – supratimas apie taupymo svarbą, žinios apie skirtingus taupymo būdus bei investavimo galimybes, rizikos ir grąžos santykį, taip pat gebėjimas priimti informacija paremtus sprendimus dėl investicijų.
- **Skolinimasis ir skolų valdymas** – žinios apie skirtingus skolinimosi būdus, palūkanų normas, paskolų sąlygas bei gebėjimas kontroliuoti skolą siekiant išvengti pernelyg didelio įsiskolinimo.
- **Draudimas** – žinios apie įvairias draudimo rūšis, jų sąlygas ir naudą siekiant apsaugoti save ir savo turtą nuo galimų finansinių nuostolių.
- **Mokesčiai** – žinios apie mokesčių sistemą, skirtingus mokesčių tipus ir jų poveikį asmeniniams finansams, taip pat gebėjimas efektyviai planuoti mokestinius atsiskaitymus.
- **Finansinių paslaugų ir produktų išmanymas** – gebėjimas suprasti ir įvertinti informaciją apie įvairias finansines paslaugas bei produktus, pvz., banko sąskaitas, kredito korteles, pensijų fondus ir pan.
- **Skaitmeninis finansinis raštingumas** – supratimas apie skaitmenines finansines paslaugas ir technologijas, gebėjimas saugiai naudotis internetine bankininkyste, elektroniniais mokėjimais bei atpažinti ir išvengti sukčiavimo internete.

Geras ar puikus šių finansinio raštingumo komponentų išmanymas suteikia asmenims didesnę finansinį saugumą ir laisvę. Gebėjimas efektyviai valdyti biudžetą leidžia išvengti skolų spąstų ir užsitikrinti nuolatinį pinigų srautą kasdienėms išlaidoms bei ateities tikslams. Taupymo ir investavimo įgūdžiai padeda kaupti finansinius rezervus nenumatytiems atvejams, užsitikrinti solidesnę pensiją bei pasinaudoti augančios kapitalo rinkos galimybėmis. Skolinimosi ir skolos valdymo žinios leidžia išvengti brangių paskolų ir efektyviai planuoti didesnius pirkinius ar investicijas. Be to, finansinių paslaugų ir produktų supratimas apsaugo nuo sukčiavimo schemų ir leidžia išsirinkti labiausiai asmeninius poreikius

¹ Švietimo, mokslo ir sporto ministerija. (2020 m. gruodis). Švietimo problemos analizė. Finansinio raštingumo ugdymas Lietuvoje: koks jis? Ką reikėtų tobulinti? Prieiga per internetą:

[https://smsm.lv.lt/uploads/smsm/documents/files/tyrimai_ir_analizės/2020/Finansinio%20ra%C5%A1tingumo%20ugdymas%20\(2020%20Nr_%2012\).pdf](https://smsm.lv.lt/uploads/smsm/documents/files/tyrimai_ir_analizės/2020/Finansinio%20ra%C5%A1tingumo%20ugdymas%20(2020%20Nr_%2012).pdf)

² Financial Literacy: the cognitive understanding of financial components and skills. [n. d.]. Prieiga per internetą: <https://corporatefinanceinstitute.com/resources/wealth-management/financial-literacy/>

atitinkančius sprendimus. Galiausiai, skaitmeninis finansinis raštingumas užtikrina saugų naudojimąsi moderniomis finansų technologijomis, o tai didina pinigų valdymo patogumą ir efektyvumą.³

Greta minėtų žinių ir įgūdžių kaip sudedamoji finansinio raštingumo dalis pabrėžiamas ir **asmens pasitikėjimas savo gebėjimu taikyti šias žinias**. Net ir turėdami pakankamai žinių kai kurie individai gali dvejoti, bijoti imtis veiksmų, susijusių su investavimu, taupymu ar efektyvesniu skolos valdymu. Didesnis pasitikėjimas savimi padėtų atsispirti impulsyviems ar emocijomis pagrįstiems sprendimams, leistų aiškiau įvertinti veiksmų rizikas bei galimybes. Be to, finansiškai išprususiam, savimi pasitikinčiam asmeniui paprasčiau derėtis dėl geresnių sąlygų su bankais, darbdaviais ar investavimo partneriais.

Finansinis visuomenės išprusimas prisideda ir prie ekonominio šalies stabilumo. Pakankamai finansų srityje išsilavinę gyventojai yra likę atsakingiau skolintis ir investuoti, o tai mažina finansinių krizių tikimybę ir prisideda prie **ekonomikos tvarumo**.⁴ Finansinis raštingumas taip pat skatina piliečių **verslumą**. Finansus išmanantys žmonės geriau supranta, kaip veikia rinkos mechanizmai, finansavimo galimybės ir rizikos valdymas. Tai lemia naujų verslų kūrimąsi, inovacijų plėtrą ir darbo vietų steigimą. Pastebima, kad labiau finansiškai išprusę asmenys dažniau renkasi dirbti savarankiškai.⁵ Aukštas finansinis raštingumas didina gyventojų ir įmonių dalyvavimą kapitalo rinkose, o tai skatina investicijų augimą ir ekonomikos plėtrą.⁶ Finansiniai įgūdžiai taip pat atlieka svarbų vaidmenį **skurdo prevencijos** srityje. Finansus išmanantys tėvai gali išmokyti vaikus taupyti, planuoti asmeninį biudžetą ir priimti pamatuotus finansinius sprendimus. Šios žinios ir įgūdžiai gali nutraukti „užburtą skurdo ratą“ ir įsukti teigiamą ciklą, kuris lemtų ateities kartų finansinę sėkmę.⁷ Paminėtina, kad finansinis raštingumas tiesiogiai veikia ir **mokesčių politiką**, nes gerai finansus išmanantys piliečiai yra labiau linkę laikytis mokesčių įstatymų, mažiau vengia mokestinių prievolių ir prisideda prie teisingesnės mokesčių sistemos kūrimo. Tai leidžia vyriausybėms efektyviau finansuoti viešąsias paslaugas ir skatinti ekonominį augimą.⁸

Suprantant finansinio raštingumo svarbą žmogui ir visuomenei Lietuvoje nuolat atliekami įvairūs tyrimai ir imamasi valstybinio lygmens iniciatyvų situacijai pagerinti. Pavyzdžiui, Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos 2020 metų gruodį išleistame specialiaame leidinyje **„Finansinio raštingumo ugdymas Lietuvoje: koks jis? Ką reikėtų tobulinti?“**⁹ analizuojama, koks yra Lietuvos mokinių finansinis raštingumas ir kaip šis įgūdis ugdomas mūsų šalies bei užsienio mokyklose, taip pat neformalioje aplinkoje. 2023 m. Lietuvos banko iniciatyva „Kurk Lietuvai“ platformoje įgyvendintas projektas

³ Finansinis raštingumas: pagrindai ir kodėl tai svarbu. (2024 m. sausio 17 d.). Prieiga per internetą: <https://www.profitus.lt/naujienos/finansinis-rastingumas>

⁴ Kapitalo rinkų sąjunga: Taryba patvirtino išvadą dėl finansinio raštingumo. (2024 m. gegužės 14 d.). Prieiga per internetą: <https://www.consilium.europa.eu/lt/press/press-releases/2024/05/14/capital-markets-union-council-approves-conclusions-on-financial-literacy/>

⁵ Stattelmann Scanlan, A. (2024 m. kovo 12 d.). Self-Employment Savvy: The Relationship between Financial Literacy and Working Independently. Prieiga per internetą: <https://www.workrisenetwork.org/working-knowledge/self-employment-savvy-relationship-between-financial-literacy-and-working>

⁶ Meerdink, J. (2022 spalio 19 d.). Financial literacy, confidence figure in stock market participation. Prieiga per internetą: <https://record.umich.edu/articles/financial-literacy-confidence-figure-in-stock-market-participation/>

⁷ Financial Literacy: Empowering People and Preventing Poverty. (2023 m.). Prieiga per internetą: <https://unitedwayofbrucegrey.com/financial-literacy-empowering-people-and-preventing-poverty/>

⁸ Bahramov, F. (2023 m. rugsėjo mėn.). Elimination of tax complexity issues through financial literacy. Prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/publication/374274236_Elimination_of_tax_complexity_issues_through_financial_literacy

⁹ Žr. 1 šaltinį.

„**Finansinis raštingumas Lietuvoje – kelias į priekį**“,¹⁰ kurio tikslas – įverti finansinio raštingumo padėtį Lietuvoje, išnagrinėti mūsų šalies ir užsienio valstybių vykdomas iniciatyvas bei „sukurti sistemą, leisiančią efektyviai užtikrinti Lietuvos žmonių finansinio raštingumo raidą ilgalaikėje perspektyvoje“. Šio projekto kontekste atlikto tyrimo įžvalgose konstatuojama, kad **trečdalis Lietuvos gyventojų yra finansiškai pažeidžiami**, taip pat pabrėžiama, kad Lietuvoje **trūksta nacionalinės finansinio raštingumo strategijos ir tarpinstitucinės veiklos koordinavimo, valstybės lygmens planams stinga įvertinimo ir darbų perdavimo, dauguma vykdomų iniciatyvų ir projektų yra trumpalaikiai. Be to, trūksta iniciatyvų ir programų poveikio ilgalaikiai finansinio raštingumo raidai įvertinimo**.¹¹ Dar viena vilčių teikianti gana nauja iniciatyva – 2024 metų kovą tuometės finansų ministrės Gintarės Skaistės patvirtintas **2024–2028 metų visuomenės finansinio švietimo veiksmų planas**¹², kuris, kaip akcentavo buvusi ministrė, pirmą kartą apima ne tik visuomenės grupes, bet ir smulkiojo bei vidutinio verslo įmones. Tarp dokumente numatytų priemonių – planai „Stiprinti smulkiojo ir vidutinio verslo vadovų supratimą apie finansus, planuoti veiksmus ateičiai, gebėti rasti finansavimo šaltinius verslo vystymui ir plėtrai, adekvačiai vertinti finansines rizikas, stiprinti suaugusiųjų ir jaunimo verslumą, nepasiduoti finansinių sukčių pinklėms“.¹³

Taigi, finansinis raštingumas laikomas pamatiniu šiuolaikinio žmogaus įgūdžiu – tokiu pat svarbiu, kaip skaitymas, rašymas ir skaičiavimas. Šis įgūdis padeda asmeniui užsitikrinti didesnę finansinę laisvę tiek esamuoju laiku, tiek ateityje. Atskirų individų finansinis išprusimas prisideda prie valstybės ekonominės ir socialinės gerovės, skatina verslumą, gali padėti mažinti skurdo riziką, užtikrinti skaidresnę ir efektyvesnę mokesčių sistemą ir pan.

3. Finansinis raštingumas pasaulyje ir Lietuvoje

Globaliu mastu finansinio raštingumo lygis labai įvairuoja. Esama duomenų, kad tik 33 proc. (arba vos 1 iš 3 suaugusių planetos gyventojų) yra išprusę finansų srityje. Tai reiškia, kad 3,5 milijardo žmonių nesupranta pagrindinių su pinigais susijusių sąvokų.¹⁴ Apskritai pastebima, kad bendra situacija pasaulyje gerėja, vis dėlto daugelyje besivystančių šalių finansinio raštingumo lygis vis dar žemas.

2014 m. JAV finansinių paslaugų bendrovė „S&P’s Ratings Services“, bendradarbiaudama su tarptautine analizės ir konsultacijų įmone „Gallup, Inc.“ Pasaulio banko plėtros tyrimų grupe ir pasaulinio finansinio raštingumo kompetencijų centru „Global Financial Literacy Excellence Center“, vykdė **didžiausią pasaulinį finansinio raštingumo tyrimą „S&P Global FinLit“**. Tyrimo metu vertinta, kaip 150 tūkst.

¹⁰ Kurk Lietuvai. (2023 m.). Finansinis raštingumas Lietuvoje – kelias į priekį. Prieiga per internetą: <https://kurk.lt/projektai/finansinis-rastingumas-lietuvoje-kelias-i-prieki>

¹¹ Kurk Lietuvai. (2023 m.). Finansinio raštingumo Lietuvoje vizija. Prieiga per internetą: https://data.kurk.lt/wp-content/uploads/2023/06/Finansinio-rastingumo-ugdymo-Lietuvoje-vizija_Simona-Deduchova.pdf

¹² Lietuvos Respublikos finansų ministro 2024 m. kovo 15 d. įsakymas dėl 2024–2028 metų visuomenės finansinio švietimo veiksmų plano patvirtinimo Nr. 1K-106. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/0d9e31a0e2a011eead77e967e3995264>

¹³ Finansų ministerija. (2024 m. kovo 14 d.). Finansinio raštingumo plano dėmesio centre: jaunimas, suaugusieji ir verslas. Prieiga per internetą: <https://finmin.lrv.lt/lt/naujienos/finansinio-rastingumo-plano-demesio-centre-jaunimas-suaugusieji-ir-verslas/>

¹⁴ Globally only 33% of adults are financially literate. (2016 m. spalio). Prieiga per internetą: <https://fasolutions.com/blog/only-33-of-adults-are-financially-literate/>

suaugusiųjų iš 148 šalių geba skaičiuoti, kaip supranta rizikos diversifikavimą, infliaciją ir palūkanas. Šis tyrimas ir atskleidė, kad tik trečdalis pasaulio gyventojų yra išsilavinę finansų srityje.¹⁵

Šio tyrimo ataskaitoje pateikto **finansiškai raštingiausių šalių dešimtuko viršūnėje - Danija, Norvegija ir Švedija, kuriose finansinio raštingumo lygis siekė 71 proc.** Toliau rikiavosi Kanada ir Izraelis (po 68 proc.), Jungtinė Karalystė (67 proc.), Vokietija ir Nyderlandai (po 66 proc.), Australija (64 proc.). Dešimtuką užbaigė 63 proc. surinkusi Suomija. Ataskaitoje taip pat pažymėta, kad pasaulyje aukščiausias finansinio raštingumo lygis pastebimas išsivysčiusiose ekonomikose, ypač Vakarų Europoje ir anglakalbėse šalyse. Pietų Amerikoje neatsirado nė vienos šalies, kurioje finansus išmanančių gyventojų dalis viršytų 50 proc., o Afrikoje tokį rodiklį pasiekė tik viena šalis.¹⁶

Vertinant **Šiaurės Amerikos** finansinį raštingumą matyti, kad jo lygis kyla judant į žemyno šiaurę. Meksikoje šis rodiklis siekia 32 proc. – tai geresnis rezultatas nei daugelyje kitų pietinių šalių, tačiau gerokai atsiliekantis nuo JAV, kuriose raštingumas siekia 57 proc., ir Kanados, turinčios 68 proc. finansų srityje apsišvietusių gyventojų. **Pietų Amerikoje** aukščiausi finansinio raštingumo rodikliai fiksuoti Urugvajuje – 45 proc. ir Čilėje – 41 proc., tačiau daugumoje regiono šalių jie svyravo tarp 21–30 proc. Ekspertai šiuos skirtumus aiškina istorinėmis priežastimis, o žemiausiu finansinio raštingumo lygiu Centrinėje ir Pietų Amerikoje (išskyrus Karibų jūros regioną) išsiskyrusios Nikaragvos (čia finansinis raštingumas tesiekė 20 proc.) rodiklis atspindi sudėtingą ekonominę šalies situaciją.¹⁷

Afrika – žemynas, kuriame finansinio raštingumo lygis žemiausias. Vienintelė šalis, kurioje šis rodiklis perkopė 50 proc. – Botsvana, o dauguma kitų valstybių pateko į 31–40 proc. intervalą. Blogiausia situacija žemyne fiksuota Somalyje, kur finansinio raštingumo lygis siekia vos 15 proc. Panaši padėtis ir **Azijoje** bei **Artimuosiuose Rytuose** – čia žemiausi rodikliai Jemene (13 proc.), Afganistane (14 proc.), Kirgizijoje (19 proc.), Nepale (18 proc.), Bangladeše (19 proc.) ir Kambodžoje (18 proc.). Kinijoje finansinis raštingumas tesiekia 28 proc., o Mianmare ir Butane pakankamai finansinių žinių turi per 50 proc. gyventojų. Šie duomenys leidžia teigti, kad tam tikri vietiniai veiksniai gali lemti didelius panašaus ekonominio išsivystymo šalių gyventojų finansinio išsilavinimo skirtumus.¹⁸

Aptariamo „S&P“ tyrimo duomenimis, finansinio raštingumo lygis **Europos Sąjungoje** taip pat labai netolygus. Vidutiniškai 52 proc. suaugusiųjų ES turi pakankamai finansinių žinių, o geriausi rezultatai – Šiaurės Europoje. Danijoje, Vokietijoje, Nyderlanduose ir Švedijoje finansinio raštingumo lygis – ne mažesnis nei 65 proc. Pietų Europos valstybėse šie rodikliai žemesni – Graikijoje ir Ispanijoje atitinkamai 45 proc. ir 49 proc. Italija ir Portugalija pateko tarp pietinio regiono šalių, kurių rezultatai – vieni prasčiausių. Mažesnis finansinis raštingumas taip pat būdingas valstybėms, prisijungusioms prie ES po 2004-ųjų. Pavyzdžiui, Bulgarijoje ir Kipre pakankamai finansinių žinių turi tik 35 proc. suaugusiųjų, o

¹⁵ S&P Global FinLit Survey. (2014 m.). Prieiga per internetą: <https://gflec.org/sp-global-finlit-survey-methodology/>

¹⁶ Wafula, S. (2022 m. balandžio 15 d.). Financial Literacy Around the World. Prieiga per internetą: <https://blogs.illinois.edu/view/7550/558591870>

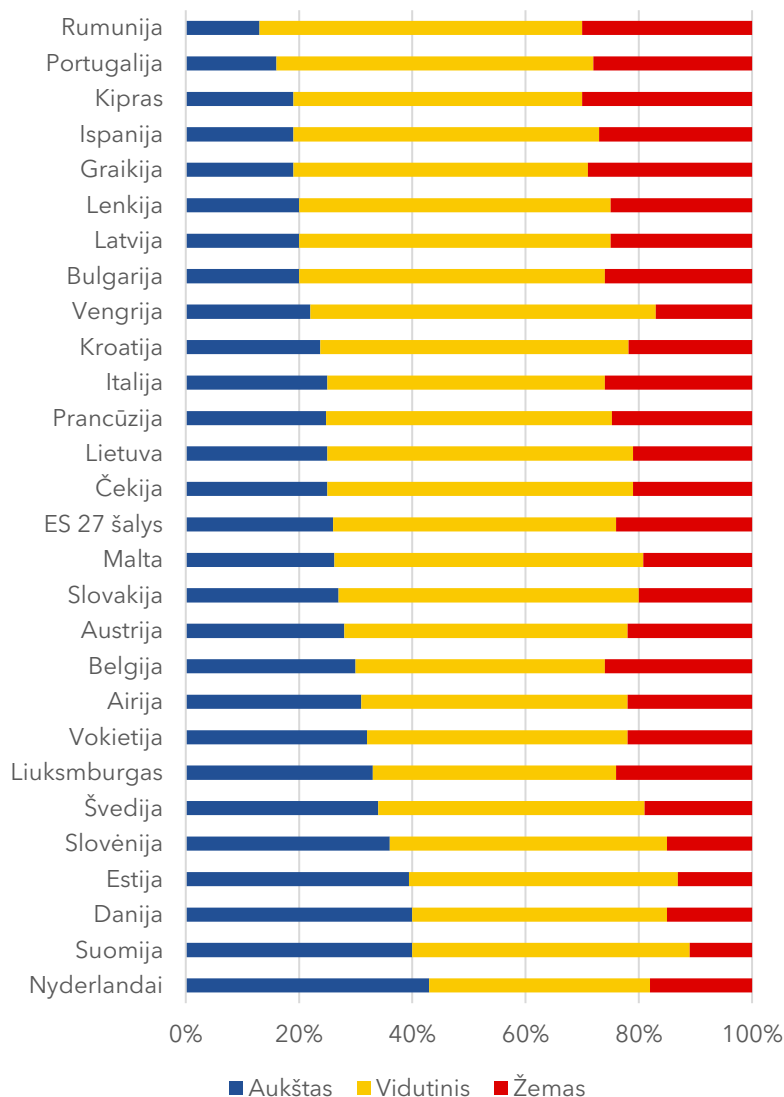
¹⁷ Ten pat.

¹⁸ Ten pat.

Rumunijoje finansinio raštingumo lygis tesiekia 22 proc. – tai prasčiausias rodiklis visoje ES. **Pagal šį tyrimą finansiškai išsilavinę 39 proc. Lietuvos suaugusiųjų.**¹⁹

2023 m. pavasarį atlikto „Eurobarometro“ tyrimo duomenimis, 18 proc. ES piliečių yra pasiekę aukštą finansinio raštingumo lygį, 64 proc. vidutinį, o likę 18 proc. – žemą. Tik keturiose valstybėse narėse – Nyderlanduose, Švedijoje, Danijoje ir Slovėnijoje – aukštus finansinio raštingumo, vertinto atsižvelgiant į tiriamųjų finansų srities žinias, elgseną, skaitmeninių paslaugų naudojimą, konsultavimąsi su investavimo specialistais, finansinį atsparumą ir įsitraukimą, rezultatus pademonstravo per ketvirtadalį piliečių.²⁰

1 grafikas. Europos Sąjungos šalių rezultatai vertinant gyventojų finansinių žinių lygį.
© (duomenys) „Eurobarometer“, 2023 m.²¹ © (grafika) Nacionalinė biblioteka, 2025 m.

¹⁹ Klapper, L., Lusardi, A., van Oudheusden. P. (2015 m.). Financial Literacy Round the World: Insights from the Standard and Poor's Ratings Services Global Financial Literacy Survey. Prieiga per internetą: https://gflec.org/wp-content/uploads/2015/11/3313-Finlit_Report_FINAL-5.11.16.pdf

²⁰ Monitoring the level of financial literacy in the EU. (2023 m. liepa). Prieiga per internetą: <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2953>

²¹ Ten pat.

Kalbant apie situaciją Lietuvoje, esama įrodymų, kad mūsų šalies gyventojų finansinio raštingumo lygis per aštuonerius metus krito. 2023 m. Lietuvos banko Finansinio raštingumo centro iniciatyva Lietuvoje buvo atliktas tarptautinis suaugusiųjų finansinio raštingumo tyrimas pagal EBPO metodiką, kuri leidžia apskaičiuoti tris indeksus – finansinio raštingumo, finansinės gerovės ir skaitmeninio finansinio raštingumo, taip pat palyginti skirtingų valstybių rezultatus bei jų kitimą. Šiame tyrime dalyvavo 39 pasaulio šalys, iš kurių 20 – ES narės. Lietuvos gyventojų apklausa šio tyrimo kontekste atlikta 2023 m. kovo–balandžio mėnesiais, apklausti 1 068 pilnamečiai asmenys.²² Tyrimas atskleidė, kad, lyginant su ankstesniu 2015 m. atliktu tyrimu, lietuvių finansinės žinios sumenko 10 proc., o finansinio raštingumo indekso reikšmė nesiekia visų tyrime dalyvavusių šalių vidurkio.²³ Šalies finansinio raštingumo indeksas susitraukė nuo 62 iki 56 balų, o bazinį žinių lygį pasiekė tik 23 proc. apklaustųjų. Lyginant su kitomis tyrime dalyvavusiomis šalimis, Lietuva pagal šį indeksą liko 31 vietoje. Lietuva skaitmeninio finansinio raštingumo kategorijoje surinko 45 balus iš 100, o visų tyrime dalyvavusių šalių indeksų vidurkis buvo 53 balai. Mūsų šalies finansinės gerovės indeksas buvo 2 balais aukštesnis už tyrime dalyvavusių valstybių vidurkį, kuris siekė 42 balus. Vis dėlto Lietuvai šiek tiek pritrūko iki EBPO šalių finansinės gerovės indeksų vidurkio (47 balai).^{24, 25}

Palyginimui, pagal EBPO metodiką apskaičiuotas Vokietijos, kurios finansinis raštingumas tarptautiniu mastu yra ganėtinai aukštas, finansinio raštingumo indeksas sudarė 76, skaitmeninio finansinio raštingumo – 64, o finansinės gerovės – 73 balus.²⁶

Kaip išryškėjo, ES gyventojų finansinis raštingumas pasaulio kontekste yra gana aukštas, tačiau šio įgūdžio lygis skirtingose valstybėse narėse varijuoja. Lietuviai finansiniu išprusimu lenkia daugelį besivystančių šalių, tačiau vis dar atsilieka nuo ekonomiškai stiprių valstybių, pvz., Skandinavijos šalių, Vokietijos, JAV. Tai rodo, kad nemažos dalies gyventojų žinios apie ilgalaikį finansų planavimą ir rizikos valdymą – ribotos.

4. Skirtingų socialinių grupių finansinis išprusimas

Įvairūs tyrimai atskleidžia, kad visam pasauliui, neaplenkiant nė ES, tuo labiau – Lietuvos, būdinga ta pati tendencija – kai kurių visuomenės grupių atstovai, pvz., moterys, jaunesni bei pagyvenę asmenys, mažesnes pajamas gaunantys gyventojai ir žemesnį bendrąjį išsilavinimą įgiję žmonės paprastai mažiau supranta finansus.

²² Lietuvių finansinis raštingumas per beveik dešimtmetį suprastėjo. (2024 m. sausio 12 d.). prieiga per internetą:

<https://www.lb.lt/lt/naujienos/lietuviu-finansinis-rastingumas-per-beveik-desimtmeti-suprastejo>

²³ Gaidamavičius G. (2024 m. sausio 1 d.). Lietuvos bankas: gyventojų finansinis raštingumas per 8 metus sumažėjo 10 proc. Prieiga per internetą: <https://www.lrt.lt/naujienos/verslas/4/2169455/lietuvos-bankas-gyventoju-finansinis-rastingumas-per-8-metus-sumazejo-10-proc>.

²⁴ OECD/INFE 2023 international survey of adult financial literacy. (2023). Prieiga per internetą:

https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2023/12/oecd-infe-2023-international-survey-of-adult-financial-literacy_8ce94e2c/56003a32-en.pdf

²⁵ Lietuvių finansinis raštingumas per beveik dešimtmetį suprastėjo. (2024 m. sausio 12 d.). Prieiga per internetą:

<https://www.lb.lt/lt/naujienos/lietuviu-finansinis-rastingumas-per-beveik-desimtmeti-suprastejo>

²⁶ Strengthening Financial Literacy in Germany: Proposal for a National Financial Literacy Strategy. (2024 m. rugsėjo 24 d.). Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1787/81e95597-en>

Analitinių apžvalgų archyvas: <https://lnb.lt/istekliai/kiti-istekliai/analitines-apzvalgos>

Remiantis pasaulinio finansinio raštingumo tyrimo „S&P Global FinLit“ metu surinkta medžiaga nustatyta, kad **finansinius reikalus gana gerai išmano 35 proc. vyrų, o moterų – tik 30 proc.** Šis atotrūkis pasireiškia tiek išsivysčiusiose, tiek kylančios ekonomikos šalyse.²⁷ Tarptautinė finansinių paslaugų įmonė „Allianz“ 2023 m. septyniose Europos šalyse atliko tyrimą, kurio metu moterys teisingai atsakė vidutiniškai į 3,7 su finansais susijusius klausimus iš 9, o vyrų rezultatas kiek geresnis – 4,5. Manoma, kad prastesnį moterų finansinį raštingumą lemia keletas veiksnių, ypač – nusistovėję lyčių stereotipai ir tradiciniai socialiniai vaidmenys, kurie gali formuoti tam tikrą moterų požiūrį į piniginius reikalus. Istorškai finansų valdymas dažnai laikytas vyrų atsakomybe, o moterys buvo mažiau skatinamos domėtis šia sritimi. Tai galėjo lemti mažesnį moterų pasitikėjimą savo gebėjimais tvarkyti finansus ir mažesnį įsitraukimą į atitinkamus sprendimus. Finansiniam išprusimui gali turėti įtakos ir moterų dalyvavimas darbo rinkoje bei pajamų lygis. Neretai moterys uždirba mažiau nei vyrai – tai gali riboti pirmųjų galimybes investuoti ir kaupti turtą. Be to, moterys dažniau pertraukia savo darbo santykius dėl šeiminių priežasčių, pavyzdžiui, dėl vaikų priežiūros ar artimųjų slaugymo – tai taip pat gali lemti mažesnę finansų valdymo patirtį.²⁸

Minėtas pasaulinis finansinio raštingumo tyrimas atskleidė, kad, **vertinant pagal tiriamųjų amžių, finansų sritį mažiausiai išmano 65 metų ir vyresni žmonės.** Tirtose didžiosiose ekonomiškai išsivysčiusiose šalyse, tarp kurių – Kanada, Japonija, JAV, Italija, jauni finansiškai išprusę suaugusieji (15–35 metų) sudaro vidutiniškai 56 proc. šios amžiaus grupės asmenų. 36–50 metų amžiaus grupėje finansus pakankamai gerai išmano daugiau – apie 63 proc. – žmonių. Tarp penkiasdešimtmečių ir vyresnių finansiškai raštingų asmenų mažėja. Tik maždaug pusė 65 metų ir vyresnių išsivysčiusių šalių gyventojų pakankamai išmano šią sritį. Didžiosiose kylančios ekonomikos šalyse, tokiose, kaip Brazilija, Indija, Rusijos Federacija, Kinija, bendras vaizdas kiek kitoks – čia piniginius reikalus geriausiai išmano jauni suaugusieji – šioje amžiaus grupėje finansiškai raštingų asmenų dalis sudaro apie 32 proc. Kitose amžiaus grupėse šiuo įgūdžiu pasižyminčių asmenų skaičius nuosekliai mažėja, o nuo 65 metų finansiškai raštingi vos 17 proc. gyventojų.²⁹

Panagrinėjus Lietuvos situaciją galima įžvelgti dar kitokias tendencijas – esama tyrimų, kurie rodo, kad šalies gyventojų finansinės galimybės, žinios ir raštingumas auga sulig amžiumi. Pvz., pagal „Swedbank“ užsakymu 2023 m. atliktą apklausą sudarytas gyventojų finansinės sveikatos indeksas, apimantis asmenų finansinių gebėjimų ir žinių vertinimą, rodo, kad 18–29 metų amžiaus grupėje šis rodiklis yra kukliausias – 47 balai iš 100, 30–39 metų grupėje – 51 balas, 40–49 metų grupėje – 49 balai, 50–59 metų grupėje – 53 balai, o 60 metų ir vyresnių žmonių grupėje – 55 balai. Apklausoje duomenimis, daugiau nei pusė jaunų žmonių pripažįsta, kad jų mėnesio išlaidos viršija arba yra lygios gaunamoms pajamoms – tai reiškia, kad nemaža dalis jaunimo susiduria su kasdieniu finansiniu nesaugumu. 18–29 metų amžiaus grupėje tik

²⁷ Hasler, A., Lusardi, A. (2017 m. liepa). The Gender Gap in Financial Literacy: A Global Perspective. Prieiga per internetą: https://gflec.org/wp-content/uploads/2017/07/The-Gender-Gap-in-Financial-Literacy-A-Global-Perspective-Report.pdf?utm_source

²⁸ Women and financial literacy: Closing the gender gap. (2024 m. kovo 8 d.). Prieiga per internetą: <https://n26.com/en-eu/blog/women-and-financial-literacy-closing-the-gender-gap>

²⁹ Klapper, L., Lusardi, A., van Oudheusden, P. (2015 m.). Financial Literacy Round the World: Insights from the Standard and Poor's Ratings Services Global Financial Literacy Survey. Prieiga per internetą: https://gflec.org/wp-content/uploads/2015/11/3313-Finlit_Report_FINAL-5.11.16.pdf

12 proc. respondentų turėjo trijų mėnesių pajamų ar solidesnį finansinį rezervą. Savo ruožtu tokias atsargas turintys nurodė net 56 proc. šešiasdešimtmečių ir vyresnių lietuvių.³⁰

Finansinis raštingumas paprastai glaudžiai susijęs su bendru asmens **išsilavinimo lygiu**. Tyrimai atskleidžia, kad aukštąjį išsilavinimą įgiję žmonės dažnai pademonstruoja geresnius finansinio raštingumo rezultatus, geriau supranta finansinius produktus ir geba priimti pagrįstus finansinius sprendimus. Tai galima paaiškinti tuo, kad geriau išsilavinę asmenys dažniau susiduria su sudėtingesniais piniginiiais klausimais, pavyzdžiui, investavimu, pensijų kaupimu, kredito valdymu, todėl jie turi daugiau galimybių įgyti reikiamų šios srities žinių ir įgūdžių.³¹

Lietuvoje sąsają tarp išsilavinimo ir finansinio raštingumo patvirtinančių tyrimų nėra daug. Šiame kontekste minėtinas 2023 m. paskelbtas Klaipėdos valstybinės kolegijos Verslo fakulteto atstovių Aurelijos Zonienės ir Rimantės Židonienės darbas „Klaipėdos miesto fizinių asmenų finansinio raštingumo ir dalyvavimo II pakopos pensijų fonduose tarpusavio ryšio vertinimas“, kuriame konstatuota, kad Klaipėdos miesto fizinių asmenų finansinis raštingumas yra gana žemas ir kad respondentų, turinčių aukštąjį universitetinį išsilavinimą, finansinio raštingumo lygis aukščiausias. Labiausiai šio įgūdžio stinga respondentams, kurių išsilavinimas vidurinis, profesinis ar pagrindinis.³²

Nustatyta, kad finansinio raštingumo lygiu pasigirti negali dar viena išsivysčiusių šalių socialinė grupė – **kaimo gyventojai**. Nagrinėjamos srities žinių spragos turi įtakos jų finansiniams sprendimams ir bendrai ekonominei gerovei. 2013 m. tyrinėjant kanadiečių, italų, britų, amerikiečių finansinį raštingumą paaiškėjo, kad kaimo gyventojai pildydami atitinkamus testus nuolat surenka žemesnius balus nei miestiečiai³³. Atliekant kitą tyrimą keliose Europos šalyse išryškėjo įvairių miesto ir kaimo gyventojų finansinio raštingumo aspektų, pvz., lėšų valdymo, investavimo skirtumai. Kaimiškose vietovėse reziduojantys asmenys vertinimo metu pasiekė prastesnių rezultatų, ypač investicinių produktų išmanymo atžvilgiu³⁴. Višegrado šalių kaimo ir miesto gyventojų finansinio išprusimo palyginamojo tyrimo metu tik 43 proc. kaimo gyventojų surinko minimalų bazinių finansinių žinių balą, tai rodo reikšmingas finansinių sąvokų supratimo spragas.³⁵ Italijoje *Banca d'Italia* atliktas tyrimas atskleidė didelį kaimo ir miesto vietovių gyventojų finansinio raštingumo atotrūkį – kaimiškose vietovėse atitinkamų žinių lygis yra žemesnis. Skirtumas ryškiausiai pasireiškė pagyvenusių žmonių, moterų ir mažiau išsilavinusių asmenų

³⁰ Tyrimas: jaunų žmonių finansinė sveikata Lietuvoje – prasčiausia. (2023 m. rugsėjo 4 d.). Prieiga per internetą:

<https://www.lrt.lt/naujienos/verslas/4/2068768/tyrimas-jaunu-zmoniu-finansine-sveikata-lietuvoje-prasciausia>

³¹ OECD/INFE 2023 international survey of adult financial literacy. (2023). Prieiga per internetą:

https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2023/12/oecd-infe-2023-international-survey-of-adult-financial-literacy_8ce94e2c/56003a32-en.pdf

³² Zonienė, A ir Židonienė R. (2023 m.). Klaipėdos miesto fizinių asmenų finansinio raštingumo ir dalyvavimo II pakopos pensijų fonduose tarpusavio ryšio vertinimas. Prieiga per internetą: <https://e-journals.ku.lt/journal/RFDS/article/2827/info>

³³ Nicolini, G., Cude, B. J., Chatterjee, S. (2013). Financial literacy: A comparative study across four countries. Prieiga per internetą: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/ijcs.1205>

³⁴ Nicolini, G. (2019). The Assessment of Financial Literacy: The Case of Europe. Prieiga per internetą:

<https://art.torvergata.it/handle/2108/389828>

³⁵ Szafrńska, M. (2019). Level of financial literacy of academic youth from rural areas in the Visegrad Group countries. Prieiga per internetą: https://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.desklight-f382df84-dcab-47e4-867a-76a8bd46523d/c/FS_2019_iss3_46-58.pdf

grupėse.³⁶ JAV nustatyta, kad vyresni provincijos gyventojai dažnai atsakingai elgiasi su lėšomis, tačiau patiria sunkumų naudodamiesi sudėtingesniais finansiniais produktais ir tai riboja jų finansinę gerovę.³⁷

Remiantis Vytauto Didžiojo universiteto Žemės ūkio akademijos publikacija, Lietuvos kaimo vietovių gyventojų finansinis raštingumas irgi žemesnis nei miestiečių. Finansinių paslaugų prieinamumas yra tarp esminių veiksnių, lemiančių asmenų finansinę gerovę ir ekonominį stabilumą. Europos Sąjungos ilgalaikėje strategijoje „ES kaimo vietovių vizija: stipresnės, sujungtos, atsparios ir klestinčios kaimo vietovės iki 2040 m.“ pabrėžiama, kad visiems kaimo gyventojams turi būti užtikrintos realios galimybės gauti kokybiškas finansines paslaugas, kurios šiais laikais yra tokios pat svarbios kaip vandens tiekimas, sveikatos priežiūra, energija, transportas ir skaitmeninis ryšys. Vis dėlto atokesnių vietovių gyventojai turi ribotą prieigą prie finansinių paslaugų dėl mažesnio finansinių institucijų tinklo, skaitmeninių įgūdžių stygiaus ar nepakankamo interneto ryšio. Šie apribojimai gali lemti prastesnį finansinį raštingumą, nes gyventojai turi mažiau galimybių gauti informaciją apie finansinius produktus ir paslaugas.³⁸

Įvairūs moksliniai tyrimai atskleidžia, kad skirtingų visuomenės grupių gebėjimai finansų srityje nėra vienodi, nes juos lemia nemažai veiksnių, pvz., nusistovėję stereotipai, generuojamų pajamų lygis, gyvenamoji vieta ir išsilavinimas. Didmiesčių gyventojai dažniausiai turi daugiau galimybių lavintis dėl didesnės informacijos sklaidos ir geresnio tam tikrų paslaugų prieinamumo, o mažesniuose miesteliuose ir kaimiškose vietovėse galimybės ugdyti finansinį raštingumą yra menkesnės.

5. Vaikų ir jaunimo finansinis išsilavinimas ir švietimas

Finansinis vaikų raštingumas apima žinias ir įgūdžius, leidžiančius jiems suprasti, kas yra pinigai, ir atsakingai su jais elgtis. Finansinis ugdymas – svarbus švietimo aspektas, nes šios srities žinios ir įgūdžiai gali padėti mažiesiems piliečiams įgyti sveikus finansinius įpročius ir paruošti juos ateičiai, kitaip tariant – padėti išvengti finansinio neraštingumo ir su tuo susijusių problemų suaugus. Be to, finansų išmanymas didina vaikų savarankiškumą, vysto kritinį mąstymą, moko planuoti ir siekti tikslų. Šaltiniuose dažnai konstatuojama, kad ugdant Lietuvos vaikų finansinį raštingumą padaryta nemenka pažanga, tačiau rezultatai dar nėra pakankamai geri.

Prieš beveik septynerius metus atliktas EBPO tarptautinis penkiolikmečių gebėjimų tyrimas (angl. *Programme for International Student Assessment, PISA*) apėmė ir moksleivių finansinio raštingumo vertinimą. 2018 m. PISA tyrime dalyvavo 79 šalys ir regionai (37 EBPO šalys ir 42 šalys partnerės ar atskiri jų regionai; 20 ES šalių). Finansinio raštingumo tyrime iš viso dalyvavo 117 tūkst. mokinių, kurie bendrai atstovavo 13,5 mln. mokinių. Lietuvoje dalyvavo 4 076 mokiniai, kurie atstovavo 24 405 savo

³⁶ Di Salvatore, A., Franceschi, F., Neri, A., Zanichelli, F. (2018). Measuring the Financial Literacy of the Adult Population: The Experience of Banca d'Italia. Prieiga per internetą: https://www.bancaditalia.it/pubblicazioni/qef/2018-0435/QEF_435_18.pdf?language_id=1

³⁷ St Pierre, E., Shreffler, K. (2013). Credit card usage among older adults: Assessing financial literacy and pressures. Prieiga per internetą: <https://open.clemson.edu/joe/vol51/iss3/32/>

³⁸ Skauronė, L. (2023 m. lapkričio 29 d.). Kaimo gyventojų finansinis raštingumas – kokia situacija? Prieiga per internetą: <https://ukininkopatarejas.lt/naujienos/kaimo-gyventoju-finansinis-rastingumas-kokia-situacija/>

bendraamžiams. Susumavus rezultatus Lietuva pagal šį aspektą užėmė 8–10 poziciją, bet šiek tiek atsiliko nuo EBPO vidurkio. Palyginti su 2015 m. PISA finansinio raštingumo tyrimo rezultatais, iki 2018 m. padaryta gana didelė pažanga – finansinis raštingumas per šį laikotarpį ūgtelėjo net 50 taškų ir tai buvo didžiausia pažanga tarp visų tirtų šalių. 2015-aisiais Lietuvos penkiolikmečių žinios apie pinigus ir jų valdymą pasirodė kritiškai žemos. Tąkart su Slovakija dalintasi paskutine vieta tarp ES šalių. 2018 m. tyrimo duomenimis, ES finansinio raštingumo rezultatais lietuvaičius lenkė estai, suomiai ir lenkai, atsiliko – Ispanijos, Slovakijos, Italijos ir Bulgarijos moksleiviai.³⁹

Ekspertai pažymi, kad **lavinant finansinį raštingumą svarbiausias vaidmuo tenka tėvams**, o tik tada mokyklai. Pabrėžiama, kad pirmiausia vaikai turi stebėti ir suprasti, iš kur šeimoje atsiranda pinigų ir kaip jie leidžiami, o tėvų rodomas pavyzdys čia reikšmingiausias ir įtaigiausias. Kuo anksčiau pradedamas toks ugdymas, tuo geresni rezultatai. Teigiama, kad keturmečiai jau gali gebėti įvertinti, ar gautos monetas užteks norimam pirkiniui, o tai jau finansinio raštingumo pagrindas. Jau su pirmoku galima kalbėtis apie dienpinigius, kaip uždirbami pinigai, kaip jis pats gali jų užsidirbti, kas yra taupymas ir pan.⁴⁰ Taip pat pabrėžiama mažylio laisvė ir savarankiškumas disponuoti savo pinigais bei mokymasis iš savo klaidų – didelis kišimasis ir kontrolė riboja vaiko atsakomybę.⁴¹

Tačiau kalbant apie tėvų vaidmenį ugdant savo atžalų finansinį raštingumą išvelgiama problema – manoma, kad neretu atveju tėvams gali pritrūkti kompetencijų tai daryti tinkamai. „Swedbank“ Finansų instituto atlikti tyrimai patvirtino, kad elgesio su pinigais pagrindus vaikai įgyja namie, mokydamiesi iš savo tėvų, tačiau, atsižvelgiant į Lietuvos bankų asociacijos skaičiavimus, kad 76 proc. šalies suaugusiųjų finansinės žinios yra tik patenkinamos arba vidutinės, peršasi išvada, kad moksleivių galimybės mokytis finansinio raštingumo namuose yra ribotos.⁴² Todėl specialistai primena, kad tėvai ir patys turėtų nuolat atnaujinti ir gilinti finansines žinias. Pvz., finansų ekspertė Dalia Kolmatsui aiškina, kad „Pirmiausia tėvai turi rodyti vaikams savo asmeninį pavyzdį ir patys nuolat domėtis finansų valdymu, kad galėtų reikiamą informaciją perduoti ir savo vaikams. Kitas svarbus dalykas, kurį tėvai turėtų prisiminti – tai įtraukti vaikus į šeimos finansų planavimą. Kartu su vaikais kalbėti apie pasirošimą ir taupymą atostogoms, kartu nusimatyti didžiausius šeimos pirkinius, įvertinti visų šeimos narių poreikius“.⁴³

2018 m. PISA tyrimas atskleidė, kad mokiniai, savarankiškai priimančys sprendimus dėl turimų pinigų naudojimo ir turintys praktinės elgesio su finansais patirties, demonstruoja geresnes teorines šios srities žinias. Taip pat nustatyta, kad 94 proc. jaunuolių būtent tėvai yra finansinių pamokų šaltinis. Gavę atitinkamos informacijos šeimoje pasižymėjo geresniais rezultatais nei tie, kurie mokėsi iš televizijos,

³⁹ Švietimo, mokslo ir sporto ministerija (2020 m.). PISA finansinio raštingumo tyrimo pristatymas 2020 05 07. Prieiga per internetą: <https://smsm.lv.lt/teisine-informacija-1/ti-tyrimai-ir-analizes/tarptautiniai-tyrimai-ir-apzvalgos/tarptautiniai-svietimo-tyrimai/ebpo-pisa-2018/>

⁴⁰ Specialistė – apie vaikų finansinį raštingumą ir kada reikia pradėti jo mokytis. [n. d.]. Prieiga per internetą: <https://herojus.lt/lt/naujienos/apie-vaiku-rastinguma>

⁴¹ Arnašė, V. (2021 m. lapkričio 11 d.). Vaikų finansinis raštingumas pakibęs ant plauko: didelės klaidos daromos ir namuose, ir mokyklose. prieiga per internetą: <https://www.delfi.lt/projektai/mano-investicija/naujienos/vaiku-finansinis-rastingumas-pakibes-ant-plauko-dideles-klaidos-daromos-ir-namuose-ir-mokyklose-88320471>

⁴² Cvilikienė, J. (2020 m. gegužės 8 d.). Mokinių finansinis raštingumas: ko pasiekėme per trejus metus? Prieiga per internetą: <https://blog.swedbank.lt/pranesimai-spaudai-asmeniniai-finansai/mokiniu-finansinis-rastingumas-ko-pasiekeme-trejus-metus>

⁴³ Žr. 41 šaltinį.

socialinių tinklų ar draugų. Paaiškėjo, kad Lietuva yra tarp šalių, kuriose tėvai labiausiai įsitraukia į ekonominį vaikų lavinimą. 90 proc. penkiolikmečių pažymėjo, kad dėl savo pirkinų bent kartą per mėnesį tariasi su tėvais. Tik pusė PISA tyrime dalyvavusių mokinių sakė žinių apie finansus pasisėmę iš mokytojų.⁴⁴

Paminėtinas džiuginantis faktas, kad Lietuvos vaikinai ir merginos 2018 m. pademonstravo maždaug vienodus finansinio raštingumo gebėjimus (neatsižvelgiant į jų matematikos ir skaitymo pasiekimus – kitus PISA tiriamus įgūdžius). Reikšmingų skirtumų tarp jų neliko – tai didelis teigiamas pokytis palyginus su 2015 m., kai vaikinai atsiliko nuo merginų vidutiniškai 27 taškais. Per trejus metus merginų pasiekimai padidėjo 38 taškais, o vaikinių – net 61 tašku.⁴⁵

Siekiant suteikti mokiniams atsakingo elgesio su pinigais žinių ir įgūdžių, Lietuvoje **finansinis raštingumas integruojamas į įvairias mokymo programas**. 2020 m. pabaigoje Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos publikuotame leidinyje nurodyta, kad pradinėse klasėse finansinio raštingumo temos įtraukiamos į matematikos, pasaulio pažinimo, lietuvių kalbos ir etikos dalykus. 5–12 klasėse šios temos integruojamos į daugelį privalomų mokomųjų dalykų turinį. 9–10 klasėse finansinis raštingumas dėstomas kaip atskiras privalomas dalykas „Ekonomika ir verslumas“, o pagal vidurinio ugdymo programą jis siūlomas kaip pasirenkamas dalykas. Atnaujintose Bendrosiose programose finansinis raštingumas integruojamas į 1–10 klasių kalbinio, matematinio, gamtamokslinio, socialinio, meninio, technologinio, kūno kultūros ir sveikatos ugdymo dalykų programas.⁴⁶ Be to, įvairios organizacijos siūlo **papildomų finansinio raštingumo ugdymo galimybių**. Pavyzdžiui, „Lietuvos Junior Achievement“ organizuoja programas, skirtas moksleivių verslumo, finansinio raštingumo ir ekonomikos žinių stiprinimui. Programos apima įvairias amžiaus grupes – nuo priešmokyklinio iki vidurinio ir profesinio ugdymo. Pavyzdžiui, priešmokyklinukams ir pirmų pradinio ugdymo klasių mokiniams skirta programa „Aš pats“ supažindina vaikus su asmeninių finansų ir ekonomikos principais per praktines veiklas.⁴⁷ Dar viena iniciatyva, padedanti mokytis finansinio raštingumo – „Swedbank“ Finansų laboratorija. Tai inovatyvi erdvė, kurioje galima praktiškai susipažinti su pagrindinėmis ekonomikos bei asmeninių finansų valdymo temomis. Pvz., galima išmokti sudaryti biudžetą, sužinoti, kodėl svarbu taupyti, kaip atsakingai skolintis. Informacija pateikiama pasitelkiant šiuolaikines technologijas ir interaktyvius žaidimus.⁴⁸ Įvairius šviečiamojo pobūdžio renginius organizuoja ir „Lietuvos bankas“. Tai tik kelios iš daugelio užklasinio ugdymo iniciatyvų, galinčių sudominti jaunimą ir paskatinti jį labiau domėtis finansais.

Viešojoje erdvėje neretai užsimenama apie **mokyklų patiriamus iššūkius ugdant finansiškai išprususį jaunimą**. Pavyzdžiui, teigiama, kad mokyklose finansinio raštingumo mokoma sporadiškai, o ugdymo

⁴⁴ Marija Vyšniauskaitė. Jaunimo finansinis raštingumas gerėja, kaip pavyti Estijai? (2020 m. gegužės 15 d.). Prieiga per internetą: <https://www.delfi.lt/verslo-pozioris/nuomones/marija-vysniauskaite-jaunimo-finansinis-rastingumas-gereja-kaip-pavyti-estija-84263875>

⁴⁵ Švietimo, mokslo ir sporto ministerija. (2020 m.). PISA finansinis raštingumas 2020 05 07. Prieiga per internetą: <https://smsm.lrv.lt/lt/teisine-informacija-1/ti-tyrimai-ir-analizes/tarptautiniai-tyrimai-ir-apzvalgos/tarptautiniai-svietimo-tyrimai/ebpo-pisa-2018/>

⁴⁶ Žr. 1 šaltinį.

⁴⁷ Lietuvos Junior Achievement. Ugdymo programos. (n. d.). Prieiga per internetą: <https://lja.lt/svietimui/ugdymo-programos/>

⁴⁸ „Swedbank“ Finansų laboratorija. (n. d.). Prieiga per internetą: <https://blog.swedbank.lt/svietimas/finansu-laboratorija>

kokybė priklauso nuo konkretaus pedagogo motyvacijos, įsitraukimo ir susidomėjimo šia tema.⁴⁹ Be to, kai kuriose savivaldybėse ir ypač kaimuose stinga finansinio raštingumo mokytojų, galinčių suteikti mokiniams visapusiškų žinių.⁵⁰ Pažymima, kad trūksta vadovėlių ir kitos mokomosios medžiagos finansinio raštingumo, verslumo ugdymo ir atsakingo mokesčių mokėjimo temomis.⁵¹ Apskritai, finansinį raštingumą integravus į bendrojo ugdymo programas, šiam dalykui neretai pritrūksta laiko ar pamokose jį užgožia kiti prioritetai. Tai lemia, kad šio įgūdžio ugdymas dažnai lieka paviršutiniškas.⁵²

Lietuvoje esama pasisakančių už tai, kad **finansinio raštingumo mokyklose būtų mokoma atskiru dalyku**. Pvz., verslininko ir investuotojo Ilja Laurso nuomone, finansinis raštingumas turėtų būti privalomas metinis dalykas mokyklose, nes finansų nesupratimas daug kainuoja pačiam asmeniui ir atsiliepia valstybės gerovei. Bendrovės „Hanner“ valdybos pirmininkas Arvydas Avulis yra pripažinęs, kad lietuviams trūksta finansinio raštingumo ir tai išryškėja įvairiose situacijose. Pasak jo, jaunimo tarpe situacija yra geresnė, bet visgi ir tarp jaunuolių finansų tema nėra populiari, o informacijos kanalais, kuriais naudojasi didžioji dalis žmonių, dažniausiai gaunama lengvo pobūdžio informacija. Avulio požiūriu, norint, kad visuomenė būtų šiek tiek daugiau išsilavinusi, daugiau dėmesio šioms temoms turėtų skirti žiniasklaida ir švietimo sistema, o finansiniam raštingumui mokyklose reikėtų numatyti bent vieną valandą per savaitę.⁵³

Apibendrinant galima akcentuoti, kad atsakingu požiūriu į finansus pasižymintys tėvai gali tapti puikiu pirminiu finansinio raštingumo šaltiniu savo atžaloms. Tačiau svarbus ir mokyklų vaidmuo – jos gali suteikti galimybę vaikams sistemingai ir nuosekliai įgyti žinių apie finansus. Viešojo diskurso analizė atskleidė, kad, nepaisant padarytos pažangos, finansinio raštingumo ugdymas vis dar yra tobulintinas. Būtina toliau gerinti šios srities švietimą, tęsti inovatyvių sprendimų, kurie skatintų vaikų ir jaunuolių finansinį sąmoningumą, paiešką.

6. Apibendrinimas ir akcentai, į ką atkreipti dėmesį ateityje

Šiuolaikiniam pasauliui būdinga sparti valstybių ekonomikų raida ir vis sudėtingesnių finansinių produktų plėtra. Šiame kontekste tinkamos finansinės srities žinios sudarytų prielaidas kiekvienam suinteresuotam individui priimti pagrįstus su pinigais susijusius sprendimus, užsitikrinti palankesnę finansinę ateitį ir prisidėti prie šalies ekonominio stabilumo. Finansinis raštingumas laikomas pamatiniu šiuolaikinio žmogaus įgūdžiu – tokiu pat svarbiu, kaip skaitymas, rašymas ir skaičiavimas. Šis įgūdis padeda asmeniui užsitikrinti didesnę finansinę laisvę tiek esamuoju laiku, tiek ateityje. Atskirų individų finansinis išprusimas

⁴⁹ Lietuvos bankas. [n. d.]. Visuomenės finansinio švietimo 2017–2021 m. planas. Prieiga per internetą:

[https://www.lb.lt/uploads/documents/files/Visuomen%C4%97s%20finansinio%20%C5%A1vietimo%202017%E2%80%932021%20m_%20planas\(1\).pdf](https://www.lb.lt/uploads/documents/files/Visuomen%C4%97s%20finansinio%20%C5%A1vietimo%202017%E2%80%932021%20m_%20planas(1).pdf)

⁵⁰ Žr. 38 šaltinį.

⁵¹ Finansinio raštingumo pradžia – per klasės valandėlę 1-ojoje klasėje. (2022 m. lapkričio 15 d.). Prieiga per internetą:

<https://ja.lt/finansinio-rastingumo-pradzia-per-klases-valandele-1-ojoje-klaseje/>

⁵² Žr. 1 šaltinį.

⁵³ Mrzauskaitė, L. (2020 m. kovo 3 d.). Dėl menko finansinio raštingumo kenčia ir jaunas, ir senas. Prieiga per internetą:

<https://kauno.diena.lt/naujienos/verslas/ekonomika/del-menko-finansinio-rastingumo-kencia-ir-jaunas-ir-senas-955346>

Analitinių apžvalgų archyvas: <https://lnb.lt/istekliai/kiti-istekliai/analitines-apzvalgos>

svarbus valstybės ekonominei ir socialinei gerovei, nes skatina verslumą, gali padėti mažinti skurdo riziką, užtikrinti skaidresnę ir efektyvesnę mokesčių sistemą ir pan.

Globaliu mastu finansinio raštingumo lygis labai įvairuoja. Esama duomenų, kad tik 33 proc. (arba vos 1 iš 3 suaugusių planetos gyventojų) yra išprusę finansų srityje. Tai reiškia, kad 3,5 milijardo žmonių nesupranta pagrindinių su pinigais susijusių sąvokų. Apskritai pastebima, kad bendra situacija pasaulyje gerėja, vis dėlto daugelyje besivystančių šalių finansinio raštingumo lygis vis dar žemas. ES gyventojų finansinis raštingumas pasaulio kontekste yra gana aukštas, tačiau šio įgūdžio lygis skirtingose valstybėse narėse varijuoja. Lietuviai finansiniu išprusimu lenkia daugelį besivystančių šalių, tačiau vis dar atsilieka nuo ekonomiškai stiprių valstybių, pvz., Skandinavijos šalių, Vokietijos, JAV. Tai rodo, kad nemažos dalies gyventojų žinios apie ilgalaikį finansų planavimą ir rizikos valdymą – ribotos.

Įvairūs tyrimai atskleidžia, kad visom pasauliui, neaplenkiant nė ES, tuo labiau – Lietuvos, būdinga ta pati tendencija – kai kurių visuomenės grupių atstovai, pvz., moterys, jaunesni bei pagyvenę asmenys, mažesnes pajamas gaunantys gyventojai ir žemesnį bendrąjį išsilavinimą įgiję žmonės paprastai mažiau supranta finansus. Skirtingų socialinių grupių gebėjimai finansų srityje nėra vienodi, nes juos lemia nemažai veiksnių, pvz., nusistovėję stereotipai, generuojamų pajamų lygis, gyvenamoji vieta ir išsilavinimas. Didmiesčių gyventojai dažniausiai turi daugiau galimybių lavintis dėl didesnės informacijos sklaidos ir geresnio tam tikrų paslaugų prieinamumo, o mažesniuose miesteliuose ir kaimiškose vietovėse galimybės ugdyti finansinį raštingumą yra menkesnės.

Finansinis vaikų raštingumas apima žinias ir įgūdžius, leidžiančius jiems suprasti, kas yra pinigai, ir atsakingai su jais elgtis. Finansinis ugdymas – svarbus švietimo aspektas, nes šios srities žinios ir įgūdžiai gali padėti mažiesiems piliečiams įgyti sveikus finansinius įpročius ir paruošti juos ateičiai, kitaip tariant – padėti išvengti finansinio neraštingumo ir su tuo susijusių problemų suaugus. Be to, finansų išmanymas didina vaikų savarankiškumą, kritinį mąstymą, moko planuoti ir siekti tikslų. Šaltiniuose dažnai konstatuojama, kad ugdant Lietuvos vaikų finansinį raštingumą nemažai pasiekta, vis dėlto rezultatai dar nėra pakankamai geri. Atsakingu požiūriu į finansus pasižymintys tėvai gali tapti puikiu pirminiu finansinio raštingumo šaltiniu savo atžaloms. Tačiau svarbus ir mokyklų vaidmuo – jos gali suteikti galimybę vaikams sistemingai ir nuosekliai įgyti žinių apie finansus. Viešojo diskurso analizė atskleidė, kad, nepaisant padarytos pažangos, finansinio raštingumo ugdymas vis dar yra tobulintinas. Būtina toliau gerinti šios srities švietimą, tęsti inovatyvių sprendimų, kurie skatintų vaikų ir jaunuolių finansinį sąmoningumą, paiešką.

Akcentai, į ką atkreipti dėmesį ateityje:

- ugdant finansinį gyventojų raštingumą vienas iš esminių dalykų – komunikacija. Daugeliui žmonių gali būti sunku suprasti, kokį ilgalaikį poveikį jų gyvenimui turi finansiniai sprendimai, todėl svarbu nuolat skleisti informaciją apie finansinio raštingumo svarbą – svarbu įtikinti asmenį, kad jam tai

reikalinga. Didesnis informuotumas apie pinigus ir su jais susijusius procesus gali padėti lengviau suvaldyti įvairias asmenines situacijas. Komunikavimas apie finansinio raštingumo reikšmę ir naudą turėtų būti vykdomas pasitelkiant įvairias priemones, įskaitant viešąsias kampanijas, švietimo programas ir socialinius tinklus, kad būtų pasiekta kiek įmanoma platesnė auditorija ir žmonės įgytų paskatą įsitraukti į finansinį švietimą. Efektyvesnis informacijos sklaidos procesas gali prisidėti prie finansiškai raštingesnės ir atsakingesnės visuomenės kūrimo.

- Norint, kad švietimas būtų veiksmingas ir pasiektų platesnę auditoriją, būtina didinti finansinio raštingumo iniciatyvų, aktualių skirtingų poreikių ir gebėjimų žmonėms, įvairovę. Kiekvienai socialinei grupei būdingi unikalūs iššūkiai ir poreikiai, todėl unifikuotos programos gali būti mažai efektyvios. Pavyzdžiui, jaunimas galbūt mieliau rinktųsi interaktyvius, technologijų pagrindu sukurtus mokymus, o vyresniems asmenims priimtinesnis galėtų būti paprastesnis, tiesioginis informacijos ir praktikų, kurios padėtų valdyti kasdienes finansus, pateikimas. Mažas pajamas gaunantys asmenys gali turėti specifinių finansinių problemų, tokių kaip skolos valdymas ar taupymas, todėl jiems gali būti naudingesnis į praktinius sprendimus orientuotas švietimas, taip pat – nemokamų konsultacijų ir paslaugų pasiūla. Mieste ir provincijoje gyvenančių žmonių prieiga prie švietimo ir finansų technologijų gali skirtis, todėl svarbu pasitelkti įvairius kanalus – nuo tiesioginių susitikimų iki interneto platformų – kad kiekvienas galėtų rasti sau tinkamą būdą įgyti finansinių žinių ir įgūdžių. Pritaikius finansinį švietimą skirtingiems poreikiams galima užtikrinti, kad jis būtų veiksmingesnis ir pasiektų daugiau visuomenės sluoksnių.
- Reikėtų daugiau dėmesio skirti finansiniam ugdymui mokyklose. Svarbu, kad mokiniai įgytas žinias galėtų išbandyti praktikoje, todėl vertėtų organizuoti daugiau tam skirtų interaktyvių užsiėmimų, žaidimų ir projektų. Kadangi formuojant finansinius įpročius pagrindinį vaidmenį atlieka šeima, viena iš galimybių – įtraukti ir tėvus į švietimo procesą: organizuoti seminarus ir informacines kampanijas, kuriuose būtų dalijamasi naudingais patarimais, kaip kalbėtis su vaikais apie pinigus, kaip skatinama atsakinga vartojimo kultūra ir kaip tėvai gali padėti vaikams nuo mažens ugdytis gerus finansinius įpročius. Taip pat svarbu kuo labiau įtraukti ir motyvuoti pedagogus, gerinti jų kompetencijas finansinio ugdymo srityje.